

FOCUS THEMA

Straatbomen: nodig, maar geliefd en gehaat

‘5 oktober 2020: de Kaalslag van Kemmel’ zo gaat volgens Facebookpagina ‘je zi van Kemmel oje...’. de dag dat de paardenkastanjes van de Dries in Kemmel geveeld werden de geschiedenis in. Maar ook de kapping van straatbomen op de Leet in leper, de Bloemenwijk in Assebroek, de bomen van Roeselare, Koekelare, ... blijven leven in de hoofden van de bewoners.

Straatbomen: van groot belang

Met 23.271 stadsbomen legt Leuven 4.000 ton koolstof vast en wordt er jaarlijks nog eens 200 ton vastgelegd. Gemiddeld vangt een stadsboom van 20 jaar een 100 gram fijnstof af -sommige bomen meer, andere minder. Maar ze zorgen ook voor het verspreiden van de vervuiling, als ze goed worden ingepland en gesnoeid, en voor zuurstof voor de bewoners.

Fietsers die afgelopen zomer puften over een fietspad zonder bomen, kennen het verschil met de koelere schaduwpaden. Een stevige straatboom spaart je energie van 10 airco's uit. En als het regent, schuil je onder een boom. Straatbomen kunnen helpen bij wateroverlast, om het water in de bodem te krijgen.

Groenblijvende bomen beschermen voor de wind. Je verwarming hoeft dus minder te draaien in de winter. Of in de zomer kan je de koelte behouden in huis. Ze dempen het geluid van de straat ook wat.

In straatbomen huizen vogels, leven bijen, springen wel eens eekhoorns,...

Straatbomen bepalen het beeld van je straat, zijn geschiedenis en toekomst.

Straatbomen: onder druk

Maar straatbomen zijn ook “bladafval”, “schaduw”, “luizensappen”, “sta-in-de-weg”, “leegslurpers”, “vallende takken”, “struikelwortels”, “rioleringsboorders”, “groene extremistenvaandels”,...: niet iedereen heeft een boontje voor straatbomen.

Antwerpen pioniert met Tuinstraten. Deze kaders in het Waterplan van de Stad. Mobiliteit wordt er in de groene ruimte ingepland.

De groene ruimte wordt afgestemd op het regenwaterbeheer. En samen vormen ze een straat waar het klimaatbestendig, gezonder en socialer leven is. Het is uitermate belangrijk om de stad, hoe weinig natuur er op het eerste zicht ook lijkt te zijn, te zien als een ecosysteem. Een ecosysteem functioneert het beste wanneer spontane, natuurlijke processen op elkaar kunnen inspelen. Het doel van stedelijk groen moet dan ook zijn om de drie componenten (lucht, water, bodem) gezond te houden voor de inwoners.

Daar moeten we naartoe.

In realiteit gebeurt het wel eens anders. Een straat wordt uitgetekend naar gelang het aantal auto's en het gewenste aantal parkeerplaatsen, de stoepen komen erbij en een gat wordt gereserveerd voor de boom als opsmukgroen. Deze aanpak, die nu stilaan wel verlaten wordt, zorgt voor schade aan de boom, maar ook het afkalven van het draagvlak voor bomen.

De juiste boom op de juiste plaats is niet steeds het leidende principe. Zonder een projectie te maken van de groei van de boom en de water- en wortelbehoefte, worden wel eens bomen gekozen die na enkele jaren problemen beginnen te geven. Dat kan zijn doordat de kruinen te breed worden en zo het fijn stof gevangen houden in de straat (vooral bij drukke straten), of omdat de boom te weinig water kan trekken, of met de voeten in het water staat en zelfs vruchten draagt die voor vele burens onwenselijk zijn. Een boom moet goed gekozen worden en voldoende ruimte krijgen, zodat hij kan doorgroeien. En zo moet ook de inrichting voor de boom goed doordacht worden. Ondoordachte aanplant, geeft sowieso problemen.

Een aantal effecten worden beschreven in de literatuur. Zoals het 'bloempoteffect', waarbij de wanden van de plantput te hard zijn en de wortels – en dus de boom – niet kunnen doorgroeien. Je hebt ook het 'badkuipeffect', waarbij het plantgat steeds weer volloopt met water van de omgeving. En het opstuweffect is dan weer door een slechte geleiding van de wortels, of te weinig ruimte onder de bestrating. De plaats en hoe je die inricht, is van groot belang.

Klimaatverandering

Een straatboom moet, meer dan een dreef- of bosboom klimaatbestendig zijn. Hitte, droogte, zonnebrand, alles moet worden bekeken in functie van de klimaatverandering. Bomen die niet aangepast zijn – en geen aangepaste zorg krijgen bij planten of onderhoud – lijden onder de klimaatverandering. Niet alleen kijken naar het nu, maar wel wat komen zal, is van groot belang om bomen een toekomst te geven in het straatbeeld.

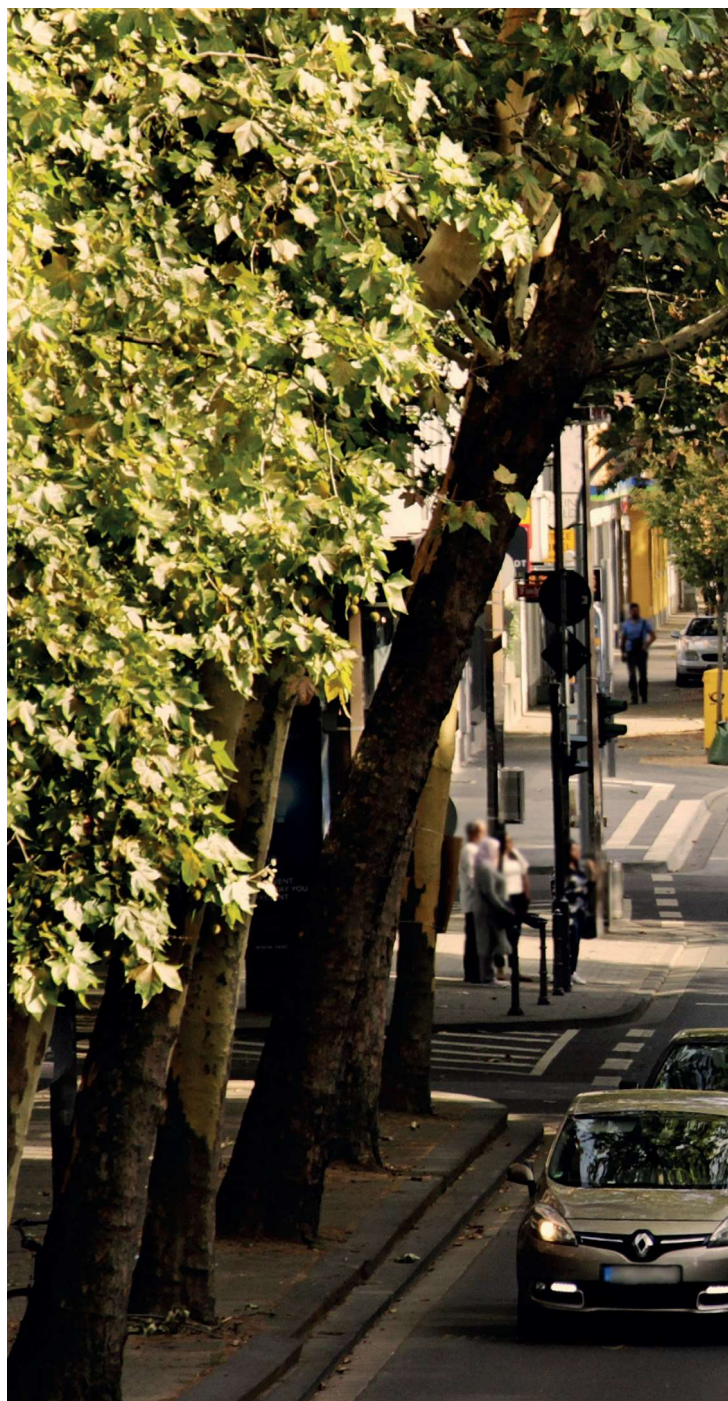
Schade beperken

Auto's die op boomwortels parkeren, of de schors afrijden. Grasmachines die een cirkeltje rond de boom trekken. Nagels in een boom, of slechte snoei. Rioleringswerken die de wortels afsnijden, of burens die afvalwater in de boomspiegel gieten, ... Heel wat zaken kunnen de gezondheid van straatbomen ernstig beschadigen. En zo komt het dan dat de ene boom blaakt van gezondheid en de andere zijn blaren laat hangen. Buren klagen over het straatbeeld en de minst creatieve besturen gaan dan op zoek naar een andere boom om de oude te vervangen. Bij gebrek aan beter, ziet men bomen als wegwerpproducten, terwijl ze eigenlijk de hoekstenen van het stedelijk ecosysteem moeten zijn.

Bomen onder druk:

Waar bewoners in de zomer onder de bomen gaan schuilen tegen de hitte, durven ze in de herfst wel eens sakkeren over bladval, in de winter dat ze de stammen niet zien bij het parkeren en in de lente dat de zonnepanelen minder rendement hebben. Dat is ook zo met de bomen van de burens. Hierover zegt het veldwetboek, dat de afstand tussen boom en perceelsgrens 2 meter hoort te zijn. Dat was tot voor kort niet zo met straatbomen.

Maar daar zou nu wel eens verandering in kunnen komen: met de aanpassing van het veldwetboek, zouden naburen van een straatboom, na een ingebrekestelling, het recht krijgen om op eigen initiatief overhangende of doorgroeiende wortels te snoeien. Zonder enige scholing inzake boomverzorging mondt dit in de praktijk meestal uit in ondoordacht 'amputeren'. Op die manier worden tienduizenden bomen in het publieke domein vogelvrij verklaard. Deze nieuwe wetgeving zou pas in

2021 van kracht worden, maar intussen gaat een groep NGO's (waaronder BBL, Bos+, Natuurpunt, ...) naar het Grondwettelijk Hof om de maatschappelijke meerwaarde van de straatbomen te verdedigen en de straatbomen uit te zonderen voor burensregels over plantafstand, overhangende takken en doorgroeiende wortels. Het zou een bom leggen onder de vergroeningsmaatregelen die veel steden en gemeenten nu aan het nemen zijn, zoals het opstellen van een bomenvisie, bomenplan en boombeheerplan.

In elk geval dwingt het veel steden en gemeenten om anders te leren omgaan met stadsbomen. Waar tegenwoordig stadsbomen nog altijd gebruikt worden als *window dressing*, zoals de straat opfleuren in te kleine boomspiegels, moeten we naar een beleid waarin bomen veeleer strategisch ingezet worden als een volwaardig deel van het stadsecosysteem waarbinnen hun

Foto Pixabay

ecosysteemdiensten ten volle kunnen renderen. Zo'n strategische aanpak vraagt wel om een uitgewerkt bomenplan, waarin de gemeente of stad haar ambities inzake gewenst groenvolume, soort- en vormdiversiteit, snoei beleid, bladafvalbeleid, enz. uitstippelt binnen een haar bredere visie op het blauwgroen netwerk. Het bomenplan zet op een planmatige wijze de bakens uit voor de toekomst van individueel beheerde bomen. Dit plan focust op zowel het behouden van het bestaande bomenbestand als het uitbreiden ervan. De concrete realisatie wordt vertaald in het bomenbeheerplan. Vertrekkend van de bomeninventaris, biedt het bomenbeheerplan inzicht in de nodige beheermaatregelen, timing, capaciteit en werkorganisatie, communicatie en klachtenbeheer en budgettering. Het bomenbeheerplan wordt doorgaans opgemaakt voor een periode van 4-6 jaar, waarna een evaluatie en bijsturing volgt, terwijl de

visie de bakens uitzet voor minstens 20 jaar en aldus beleidsperiodes overstijgt.

De toekomst van de straatbomen hangt nauw samen met de straatboom van de toekomst. Wanneer, zoals nu vaak, straatbomen behandeld worden als tijdelijk straatmeubilair dan blijft hun gemiddelde levensverwachting steken op 50 jaar. In mensentaal valt dit te vergelijken met een puber van 15 jaar! Die magere levensverwachting moet echt omhoog, want hoe ouder en dikker een boom, hoe meer ecosysteemdiensten (zoals CO₂ opslag, omgevingskoelte, waterretentie, ...) hij ons oplevert. Daarvoor dienen bomen meer doordacht en strategisch ingepland te worden, op basis van voldoende groeiruimte, een minimum aan omgevingsproblemen, beperkt onderhoud en beschermd tegen nutsbedrijven die een aanslag plegen aan de boven- of ondergrondse groeiruimte. Door groeiplaatsen te combineren met buffer-

constructies voor regenwater, creëert men blauwgroene oplossingen die een antwoord bieden op zowel waterschaarste bij stedelijk groen, als wateroverlast door piekneerslag. De eerste voorbeelden van dergelijke oplossingen kunnen we reeds zien in Antwerpen en die blijken voor stad en rioolbeheerder ook financieel een aardig voordeel op te leveren.

Al zijn er altijd nog omstandigheden waarbij van in het begin duidelijk is dat bomen aanplanten die hun volle leeftijd zullen halen niet mogelijk is. Deze situaties -die nu helaas nog eerder de regel zijn- moeten een uitzondering worden, waarbij dan bewust gekozen worden voor aangepaste, korte omloop bomen. Overeenkomstig de principes van Harmonisch Park- en Groenbeheer geven steden en gemeenten in de regel nog steeds de voorkeur aan inheemse soorten. Maar in tegenstelling tot het buitengebied, leent de stedelijke omgeving zich wel om in weloverwogen situaties (bijv. zeer stenige groeiomstandigheden) uit te wijken naar niet-invasieve, uitheemse soorten.

De keuze voor exoten wordt voor elke situatie bewust gemaakt in samenspraak met een deskundige en kan geen copy cat aanpak zijn door keuzes uit andere steden ondoordacht over te nemen.

Kortom, het pleidooi voor straatbomen is niet zomaar enkel méér aanplanten, maar ook beter aanplanten.

Tekst Dieter Anseeuw & Bart Vanwildemeersch